

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙ

У статті систематизовано та узагальнено наукові погляди на зміст та економічну сутність інновацій. Проаналізовано співвідношення значень термінів „інновація”, „нововведення”, „новація”, „винахід”.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні перетворення і євроінтеграційні наміри України зумовлюють необхідність досягнення нової якості розвитку, яка б забезпечила рівноправне становище країни у системі світогосподарських зв'язків. Враховуючи те, що визначальним фактором світового розвитку є інноваційно-технологічний, Україна, як і багато інших країн світу, стоїть перед необхідністю переходу на засади постіндустріального розвитку. За цих умов знання, інформація, новітні технології та види управлінської практики перетворюються у стратегічний ресурс економічного розвитку і зростання. Інноваційний вектор розвитку вітчизняної економіки визначений у Посланні Президента України до Верховної Ради України „Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки”, Законах України „Про інноваційну діяльність” та „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”.

На практиці існує надто спрощене розуміння поняття „інновація”. Цим терміном у ряді випадків позначають, наприклад, новоосвоєний вид продукції, який виготовляється за традиційною технологією, але якого не було в асортименті підприємства.

У науковій літературі дискутується питання співвідношення понять „інновація”, „новація”, „нововведення”, „винахід”, „відкриття”. Під терміном „інновація” розуміють процес, систему, результат, зміну тощо.

У зазначеному контексті значний науковий і практичний інтерес представляє з'ясування економічної сутності інновацій та інноваційного процесу, аналіз та систематизація підходів до трактування дефініцій і змісту цих понять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія та методологія інновацій, їх перетворююча, революційна роль у суспільному та економічному розвитку з'ясована у працях М. Кондрат'єва, Й. Шумпетера, М. Туган-Барановського, Дж. Кларка та ін.

Усвідомлення актуальності і значимості інноваційних перетворень на сучасному етапі розвитку України привертає до даної проблеми інтерес багатьох науковців: В. Гейця, О. Амоші, Л. Федулової, С. Пирожкова, В. Євтушевського, С. Ілляшенка, М. Пашути, В. Александрової, М. Зубця, О. Дація, та ін. Дослідження цих вчених присвячені розробці національної інноваційної моделі розвитку, оцінці і мобілізації інноваційного потенціалу країни, підвищенню інноваційної активності вітчизняних підприємств, формування корпоративних структур в інноваційній сфері та удосконалення управління нею.

Метою статті є систематизація та узагальнення наукових поглядів на зміст та економічну сутність інновацій з метою підвищення конструктивності та практичної реалізації інноваційного пріоритету розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. У літературних джерелах з питань інноваційного розвитку поряд з терміном „інновація” вживаються такі поняття як „нововведення”, „новація”, „відкриття”, „винахід”.

На думку Л.Л. Антонюк, В.А. Євтушевського, С.М. Ілляшенка, І.Р. Бузько, Р.А. Фатхутдінова, А.В. Тичинського є недоцільним ототожнювати терміни „інновація” та „нововведення”.

Зокрема, Л.Л. Антонюк, вважає, що нововведення – це інновація, яка впроваджена у господарську практику і якісно відмінна від попереднього аналогу [1]. Євтушевський В.А. основною відмінною ознакою інновації від нововведення визначає отримання комерційного ефекту [13]. На думку І.Р. Бузько нововведення може бути елементом інновації, але не її аналогом [4]. Тичинський А.В. розділяє поняття „інновація” та „нововведення” за силою впливу на організаційні та виробничі процеси: інновація призводить до їх докорінної зміни, а нововведення – до удосконалення виробничого процесу та самого продукту [12].

Але якщо проаналізувати семантику слова „інновація”, то воно походить від англійського „innovation”, що містить в собі латинський корінь nova (новий) та префікс „in”, який за англійською граматику означає „в” або „введення”, тобто слово „інновація” перекладається як „нововведення”. Отже, дані терміни є ідентичними за своїм змістовним наповненням.

Якщо звернутися до Великого тлумачного словника сучасної української мови, то термін „інновація” трактується у двох значеннях: 1. нововведення; 2. комплекс заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів і т. ін., а під „нововведенням” слід розуміти – „те нове, яке недавно або тільки-но ввели” [5]. Отже, вважаємо, що термін „нововведення” – це вітчизняний аналог терміну „інновація”. Але, оскільки, термін „інновація” закріплений у чинному законодавстві та визнаний у міжнародних нормативно-правових актах, то його вживанню необхідно надавати перевагу.

Щодо тлумачень значень термінів „відкриття”, „винахід” та „інновація”, то погоджуємось з позицією більшості авторів щодо необхідності розмежування цих понять, оскільки вони мають низку відмінних ознак (див. табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика поняття „винахід”, „відкриття” та „інновація”

Винахід, відкриття	Інновація
СПІЛЬНІ РИСИ	
характер новизни	
ВІДМІННІ РИСИ	
- обов'язковою є науково-технічна новизна	- може носити поліпшувачий та модифікуючий характер не тільки у галузі техніки, але й у організаційній, соціальній та інших сферах
- може бути не впровадженим у виробництво	- обов'язковим є етап впровадження у виробництво та отримання різних видів ефектів, в першу чергу, комерційного
- здійснюються, як правило, на фундаментальному рівні	- носять прикладний характер

Бернар І. та Коллі Ж-К., автори Тлумачного економічного та фінансового словника французької, німецької та іспанської термінології, наголошують на таких відмінних рисах винаходу (відкриття) від інновації:

1) винахід або відкриття виконуються, як правило на фундаментальному рівні (парова машина, електрика тощо), а інновації – на рівні технологічного, тобто прикладного порядку (транзистори, пластмаси тощо);

2) відкриття може бути зроблено винахідником-одинаком або аматором, а інновація розробляється комплексними промисловими лабораторіями;

3) відкриття за своїм змістом є „безкорисним” актом, а інновація має на меті підвищення продуктивності в результаті застосування цього нововведення у процесі виробництва чи управління;

4) відкриття може відбутися випадково, а інновація є результатом комплексного використання елементів (систематичні технічні розробки, науково-дослідницькі програми тощо) [2].

Більшістю авторів відкриття та/або винахід розглядаються як один з етапів інноваційного процесу. Наприклад у В.А. Євтушевського інноваційний процес виглядає наступним чином: відкриття → винахід → новинка → нововведення → інновація [13]; у С.М. Ілляшенка – відкриття → експериментальний зразок → промисловий зразок → новинка → нововведення → інновація [10].

Щодо співвідношення значень термінів „інновація” та „новація”, то відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови ці слова тотожні за змістом, але серед науковців є різні підходи [5]. Зокрема, Тичинський А.В. визначає новацію як творчу думку, що проявляється у елементах виробничо-технічної діяльності, яка може мати подальший розвиток у формі нововведення та інновації [12]. Краснокутська Н.В. під новацією розуміє кінцевий метод, принцип, новий порядок, винахід, новий продукт, процес, якісно відмінний від попереднього аналога, що є результатом інтелектуальної діяльності [9]. Новація з моменту впровадження у виробництво, побут, інші сфери діяльності стає нововведенням (інновацією). На нашу думку, новація – це узагальнена категорія для визначення результатів наукової думки, які ще не перейшли на стадію впровадження та комерціалізації.

Перейдемо безпосередньо до тлумачення змісту поняття „інновація”.

Аналіз російських економічних словників А.Б. Борисова [3], Золотогорова В.Г. [7], Б.А. Райзберга, Л.Ш. Лозовського, О.Б. Стародубцевої [11] свідчить, що автори розкриваючи зміст терміну „інновація”, акцентують увагу на таких аспектах:

- 1) інновація – це нововведення в галузі техніки, технології, форм організації праці та управління;
- 2) інновації ґрунтуються на використанні досягнень науки (науково-технічного прогресу) та передовому досвіді;
- 3) інновації передбачають вкладення коштів (буквально – інвестиції в новацію).

На нашу думку, визначення вищезазначених авторів не розкривають результату інноваційного процесу, а саме, отримання різних видів ефектів (економічного, соціального, екологічного тощо).

В іноземних джерелах [14], [15], [16], [17] зустрічаємо більш загальний підхід до визначення інновацій, а саме, під інновацією розуміють розробку та реалізацію нової ідеї (синтез знань), яка втілюється у новому продукті, процесі, послугі, що відрізняються оригінальністю, корисністю та цінністю і призводять до змін у способах управління, приносять суспільству користь.

Проаналізуємо дефініції терміну „інновація” вітчизняних науковців. Зубець М. і Тивончук С. розуміють під інновацією новацію, яка матеріалізується у новий продукт, пройшовши стадії науково-технічного й інноваційного циклів [8]. На нашу думку, дане визначення не є повним, оскільки результатом інноваційного процесу може виступати не лише новий продукт, але й процес (управління, організації праці, технологічний), послуга.

Дацій О.І., визначаючи інновацію як проведення змін у техніці, технології, організації, екології, економіці, а також у соціальній сфері наголошує на пріоритеті

економічного ефекту [6]. Вважаємо, що інновація поряд з економічним ефектом може спричиняти й інші види ефектів, наприклад, екологічний.

Ілляшенко С.М. [10], Євтушевський В.А. розглядають інновацію як кінцевий результат впровадження результату наукової діяльності з отриманням комплексу ефектів [13].

Отже, провівши моніторинг дефініцій терміну „інновація” можемо визначити такі основні підходи до його визначення:

- як процесу;
- як результату;
- як зміни;
- як інвестування в новацію.

На нашу думку, інновація (на мікрорівні) – це кінцевий результат інноваційного процесу, який призвів до якісних змін у будь-якій сфері діяльності підприємства.

Давши таке визначення інновації слід зупинитись на дефініції терміну „інноваційний процес”. Щодо тлумачення самого терміну у літературних джерелах суттєвих розбіжностей не спостерігається. Інноваційний процес, як правило, визначається (і ми погоджуємось з цією думкою) як структурний багатоетапний процес створення, впровадження та комерціалізації результатів наукової діяльності.

Висновки. Проведений аналіз підходів до тлумачення категорії „інновація” дозволяє зробити наступні висновки:

1. Терміни „інновація” та „нововведення” є ідентичними за своїм змістовним наповненням. Але, оскільки, термін „інновація” закріплений у чинному законодавстві та визнаний у міжнародних нормативно-правових актах, то його вживанню необхідно надавати перевагу.

2. Слід розмежовувати поняття „відкриття”, „винахід” та „інновація”, оскільки останнє має низку відмінних рис:

- прикладний характер;
- обов’язковість впровадження та отримання різного роду ефектів;
- не обов’язковою є науково-технічна новизна, оскільки інновація може носити модифікуючий або поліпшуючий характер.

3. Новація – це узагальнена категорія для визначення результатів наукової думки, які ще не перейшли на стадію впровадження та комерціалізації.

4. Інновація (на мікрорівні) – це кінцевий результат інноваційного процесу, який призвів до якісних змін у будь-якій сфері діяльності підприємства.

Список літератури

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Бернар И., Колли Ж-К. Толковый экономический и финансовый словарь: французская, английская, немецкая, испанская терминология: В 2-х т.т. – Т II: Пер. с фр. – М.: Международные отношения, 1997. – 760 с.
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М. Книжный мир, 1999. – 895 с.
4. Бузько І.Р., Вартанова О.В., Голубенко Г.О. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства. Монографія. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. – 176 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2003. – 1440 с.
6. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
7. Золотогоров В.Г. Энциклопедический словарь по экономике. – Мн.: Полымя, 1997. – 571 с.
8. Зубець М., Тивончук С. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві. – К.: Аграрна наука, 2004. – 192 с.
9. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
10. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. – 616 с.
11. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь – 2-е изд., исправ. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 479 с.
12. Тычинский А.В. Управление инновационной деятельностью компаний: современные подходы, алгоритмы, опыт. – Таганрог: ТРТУ, 2006
13. Управління інноваціями в сучасній організації / Під ред. В.А. Євтушевського. – К.: Нічлава, 2006. – 359 с.
14. Innovation / edited by Mark Ambramson and D. Littman.– Political Science, 2002. – 223 p.
15. Innovation and Management: International Comparisons by Urabe Kuniyoshi, John Child. – Business&Economics, 1998. – 372 p.
16. Managing Creativity and Innovation by Richard Luecke, Ralph Katz. – Business&Economics, 2003. – 192 p.

17. The concise Blackwell encyclopedia of management / edited by Cary L. Cooper and Chris Argyris, 1998. – 701 p.

YANKOVSKA O.I. ECONOMIC ESSENCE OF INNOVATION.

In article scientific views on the maintenance and economic essence of innovations are systematized and generalized. The correlation of values of terms "innovation", "introduction", "novelty", "invention" is analyzed.

Keywords: innovations, novelty, invention, novation.

ЯНКОВСКАЯ О.И. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ИННОВАЦИЙ.

В статье систематизировано и обобщено научные взгляды на содержание и экономическую сущность инноваций. Проанализировано соотношение значений терминов «инновация», «нововведение», «инновация», «изобретение».

Ключевые слова: инновация, нововведение, изобретение, новация.